

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo
teisėjo Egidijaus Šileikio *atskiroji nuomonė*

dėl Konstitucinio Teismo 2010 m. rugsėjo 7 d. nutarimo („Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento 2002 m. birželio 14 d. dekretu Nr. 1806 „Dėl Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių piliečių apdovanojimo Lietuvos valstybės ordinais ir medaliais valstybės (Lietuvos Karaliaus Mindaugo karūnavimo) dienos proga“ 1 straipsnio ta apimtimi, kuria Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Komandoro kryžiumi apdovanotas Vladimiras Jakuninas, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos ordinų, medalių ir kitų pasižymėjimo ženklų įstatymo nuostatomis“)

Vilnius, 2010 m. rugsėjo 7 d.

1. Nesutinku su minėto Konstitucinio Teismo nutarimo rezoliucijos 5 ir 6 punktais, kadangi manau, jog Seimo narių grupės ginčytas Respublikos Prezidento dekretas (ta jo dalis, kurioje nurodomas Vladimirui Jakuninui skirtas valstybės apdovanojimo pavadinimas) yra *teisiškai nekorektiškas*, tačiau iš esmės jis *nei paneigia, nei iškreipia* 1991 m. Ordinų, medalių ir kitų pasižymėjimo ženklų įstatyme nustatytus ordinų pavadinimus, todėl negali prieštarauti nei šiam įstatymui, nei Konstitucijai, juolab kad terminas „komandoras“ yra tarptautinis (visuotinai priimtinas) „vidurinio“ (3-ojo) laipsnio ordino patikslinimas, netgi pavartotas pirminėje (1930 m.) to įstatymo redakcijoje.

Tokią teisinę poziciją grindžiu šiais argumentais:

1.1. Nėra protinga ir proporcinga, jei Vladimiro Jakuninui skirtas apdovanojimas dėl viso labo jo įvardijimo turėtų būti laikomas neteisėtu ir nekonstituciniu apdovanojimu, atsižvelgiant į tai, kad:

- pagal tą patį dekretą tuo pačiu apdovanojimu apdovanoti dar kiti 11 (!) užsienio valstybių piliečių;
- pagal tą patį dekretą kitais apdovanojimais, kurie įvardyti minėtame 1991 m. įstatyme *nenumatytai* tarptautiniais terminais (pvz., Riterio kryžiumi, Karininko kryžiumi, taip patikslinant tame 1991 m. įstatyme nustatytų penkių laipsnių ordinų reikšmę), apdovanojami *dešimtys asmenų*, tarp jų - užsienio valstybių piliečių.

Išeina, kad, siekiant išsklaidyti neaiškumą dėl V. Jakuninui skirto ordino pavadinimo, buvo sukeltas dar didesnis neaiškumas dešimčių kitų asmenų, nurodytų tame pačiame Respublikos Prezidento dekretu, apdovanojimų teisėtumo atžvilgiu.

1.2. Dekreto *septynių žodžių junginys* („Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Komandoro kryžius“), kurio *pirmieji penki žodžiai* vartojami minėtame 1991 m. įstatyme, iš esmės negali prieštarauti tam įstatymui ir Konstitucijai vien dėl to, kad *paskutiniai du žodžiai* („Komandoro kryžius“) tame įstatyme nevartojami. Šiais žodžiais pagal tarptautinę terminę perfrazuojamas (patikslinamas) tame įstatyme nustatytas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino 3-ojo laipsnio ordinas.

Būtų nelogiška manyti, kad Respublikos Prezidento dekretu vietoj įstatymo žodžių „3-ojo laipsnio“ pavartojus įstatyme nesančius žodžius „Komandoro kryžius“ buvo sukurtas visiškai naujas valstybinis apdovanojimas, taigi ordinas, neturintis jokio įstatymo nustatyto pagrindo.

Žinoma, Respublikos Prezidento dekretas (jame pavartotų terminų požiūriu) yra *teisiškai nekorektiškas*, kadangi gali sukelti tam tikrą teisinį neaiškumą, tačiau tas viso labo kalbinis neaiškumas palyginti lengvai išsklaidomas, atsižvelgiant į tai, kad:

- pagal tarptautinę ordinų laipsnių patikslinimo tradiciją „vidurinio lygmens“ ordinu apdovanotas asmuo gali būti vadinamas *komandoru*, jam įteiktas ordino garbės ženklas - *komandoro kryžiumi*, o pats apdovanojimas - *X ordino komandoro kryžiumi*. Tai išplaukia iš penkių laipsnių ordinų sistemos, pagal kurią rikiuojasi (prancūziškai) *chevalier - officier - commandeur - grand officier - grand-croix* arba (vokiškai) *Ritler - Offizier - Komtur (Kommandeur) - Grossoffizier - Grosskreuz*. Šiuos prancūziškus ir vokiškus terminus galima sukonkretinti, juos susiejant su garsiuoju Garbės legiono (*Légion d'Honneur*) ordino, kurį Napoleonas Bonapartas (*Napoléon Bonaparte*) įsteigė 1802 metais, laipsnių sistema: 5 laipsnis - Chevalier de la Légion d'Honneur (vok.: Ritter), 4 laipsnis - Officier de la Légion d'Honneur (vok.: Offizier), 3 laipsnis - Commandeur de la Légion d'Honneur (vok.: Kommandeur arba Komtur), 4 laipsnis - Grand Officier de la Légion d'Honneur (vok.: Grossoffizier arba Grosskomtur), 5 laipsnis - Grand-croix de la Légion d'Honneur (vok.: Grosskreuz).

- pagal Lietuvos valstybės ordinų, medalių ir kitų pasižymėjimo ženklų įstatymo, galiojusio Lietuvos Respublikoje nuo 1930 metų rugsėjo 1 dienos (ir nurodyto minėto 1991 m. įstatymo preambulėje!) 7 straipsnį „Ordino kavaličius, pagal suteiktą jam ordino laipsnį, vadinasi: <...> 3-ojo laipsnio ordino kavaličius arba to ordino rikijas (commandeur) <...>“, t. y. 1-ojo, 2-ojo, 3-ojo, 4-ojo ar 5-ojo laipsnio Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino ordinu apdovanotas asmuo gali būti apibūdintas tarptautiniu žodžiu taip: 1-ojo laipsnio ordino kavaličius - *grand-croix*, 2-ojo laipsnio — *grand officier*, 3-ojo - *commandeur*, 4-ojo laipsnio - *officier*, 5-ojo laipsnio - *chevalier*;

- Seimo 2002 m. sausio 15 d. posėdyje svarstant Respublikos Prezidento 2001 m. gruodžio 19 d. dekretu Nr. 1609 Seimui pateikto Valstybės apdovanojimų įstatymo projektą (Nr. IXP-1300) buvo *inter alia* pažymėta, kad įstatymo projekte numatyti ordinų laipsnių pavadinimai, *inter alia* Komandoro kryžius, pasaulyje plačiai vartojami, todėl „siūloma priimti tarptautinę normą“ (Seimo 2002 m. sausio 15 d. posėdžio stenograma).

1.3. Konstitucinis Teismas iš esmės turėjo arba taikyti, arba iš dalies keisti savo doktriną, kad *Konstitucija neužkerta kelio įstatymuose, kituose teisės aktuose tiems patiems reiškiniams apibūdinti vartoti kitokius nei*

Konstitucijos tekste žodžius ar formuluotes (Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d., 2006 m. rugpjūčio 19 d., 2010 m. vasario 3 d. nutarimai); įstatymuose, kituose teisės aktuose tiems patiems reiškiniams apibūdinti vartojant kitokius negu Konstitucijos tekste žodžius ar formuluotes, svarbu jų nevertoti nekorektiškai, sudarant prielaidas paneigti Konstitucijoje nustatyto reglamentavimo specifika (2008 m. spalio 30 d. nutarimas).

Šią doktriną taikant Respublikos Prezidento dekretuose vartojamiems terminams, kurie iš pažiūros neatitinka įstatyme vartojamų žodžių, išeina, kad *dekretuose, kurie išleidžiami remiantis įstatymų nuostatomis, turi būti vartojami tie patys arba tapatūs terminai, palyginti su tais, kurie vartojami įstatymų nuostatose.*

Vadinasi, Konstitucinis Teismas turėjo nustatyti, ar dekreto žodžiais („Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Komandoro kryžius“) paneigiami įstatymo žodžiai („Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino 3-ojo laipsnio ordinas“)

2. Nesutinku, kad Konstitucinis Teismas negalėjo ištirti V. Jakuninui skirto apdovanojimo atitikties 1991 m. įstatymo 1 straipsnyje (žvelgiant per jo prizmę - ir 80 straipsnyje) nustatytam *nusipelnymo* reikalavimui dėl tos priežasties, kad tame įstatyme buvo nustatyta tokia ordinų skyrimo procedūra, kuri neatitiko Konstitucijos.

Mano kontrargumentai:

- materialinės normos negali būti tapatinamos su procedūrinėmis normomis;
- nuopelnų skyrimo pagrindas (*nusipelnymas* kaip iš Konstitucijos ir 1991 m. įstatymo kylantis *kriterijus*) yra materialinė norma, kuri gali būti savarankiškas patikros pagrindas nepaisant to, kad su šia norma tik iš dalies susijusios procedūrinės normos, nustatančios ordinus skiriančią subjektą (Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumą), neatitiko Konstitucijos.

Žinoma, Konstituciniam Teismui būtų tekę vertinti teisiškai diskutuotinus pareiškėjo abejonę pagrindžiančius argumentus, susijusius, be kita ko, su Lietuvos ir užsienio valstybių spaudoje skelbta informacija apie Vladimiro Jakunino sąsajas su SSRS saugumo tarnyba. Tačiau tokių argumentų (įrodymų, kurių Lietuvos Konstituciniame Teisme iš esmės neįmanoma nei „galutinai patvirtinti“, nei „galutinai paneigti“) vertinimas savaime nebūtų tapęs *aklaviete*, kadangi:

a) Konstitucinis Teismas 1999 m. kovo 4 d. nutarime vertindamas ginčyto įstatymo (Dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos) 1 straipsnio nuostatą („SSRS valstybės saugumo komitetas (NKVD, NKGB, MGB, KGB) pripažįstamas nusikalstama organizacija, vykdžiusia karo nusikaltimus, genocidą, represijas, terorą ir politinį persekiojimą SSRS okupuotoje Lietuvos Respublikoje.“) konstatavo, kad *įstatymo 1 straipsnyje pateiktas VSK veiklos Lietuvoje apibūdinimas yra bendro pobūdžio. Jame atsispindi jau nuo 1990 m. Lietuvos teisės aktuose ne kartą konstatuotas politinis, istorinis, teisinis okupacijos ir jos padarinių įvertinimas. Tai yra istorijos fakto konstatavimas, o ne įstatymų leidėjo suformuluoti pagrindai visų VSK darbuotojų baudžiamajai atsakomybei;*

b) netgi toks užsienio valstybės pilietis, kuris buvo ar galėjo būti atsakingas SSRS saugumo tarnybos pareigūnas (jei tai būtų įmanoma nustatyti Lietuvos teisme), apskritai gali būti apdovanotas Lietuvos valstybiniu apdovanojimu, aišku, jei atitinka *nusipelnymo* kriterijų konstitucine prasme, susijusia, be kita ko, su Lietuvos užsienio politikos vykdymo konstituciniais pagrindais;

c) iš principo turėtų būti patikslintas („sušvelnintas“) Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 12 d. nutarime pelytęs „griežtas“ ir minėtų *penkių ordino laipsnių* sistemos atžvilgiu konceptualiai diskutuotinas vertinimas (aiškinimas), kad „valstybiniais apdovanojimais valstybės vardu yra pagerbiami asmenys, <...> atlikę išskirtinius darbus, kuriems buvo reikalingos ypatingos pastangos ar net pasiaukojimas <...>“. Toks vertinimas (aiškinimas) yra įtikinamas 1-ojo ir 2-ojo laipsnio ordino atžvilgiu, tačiau diskutuotinas omenyje turint 3-ojo, 4-ojo ir ypač 5-ojo laipsnio ordina, skiriamą Respublikos Prezidentui sprendžiant, pvz., pagrindinius užsienio politikos klausimus (nebūtinai susijusius su užsienio valstybių oficialių delegacijų priėmimu ar diplomatinio protokolo laikymusi).

Taigi, mano manymu, Konstitucinio Teismo 2010 m. rugsėjo 7 d. nutarime, nepaisant minėtų „neįrodomų“ spaudos prielaidų, galėjo ir turėjo būti argumentuotai atsakyta į klausimą, kurį Seimo narių grupės atstovai (Seimo narys V. Mazuronis) teismo posėdyje pažymėjo kaip *pagrindinį prašomą įvertinti klausimą*, t. y. ištirta, ar *išskirtiniais darbais, ypatingomis pastangomis ar net pasiaukojimu* (2006 m. gegužės 12 d. nutarimas) hipotetiškai nepasizymėjęs užsienio valstybės pilietis (pareigūnas, valdininkas) tam tikrais atvejais (nebūtinai susijusiais su diplomatinio protokolu) visgi gali būti - dėl savo statuso toje užsienio valstybėje ir atitinkamų ryšių su Lietuva - apdovanotas Lietuvos valstybiniu apdovanojimu, ypač tokio užsienio valstybių 12 piliečių, apdovanojamų Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Komandoro kryžiumi, grupės šventiško ir draugiško „subalansavimo“ atveju, kai šią grupę, patvirtintą Respublikos Prezidento parašu, sudaro Lenkijos, Čekijos, Danijos, Austrijos, Ispanijos, Vokietijos, Jungtinės karalystės, JAV piliečiai ir Rusijos Federacijos pilietis.

Egidijus Šileikis